

Scio enim esse quosdam, qui quavis lingua philosophari possint;

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. **Quid censes in Latino fore?** Perturbationes autem nulla naturae vi commoventur, omniaque ea sunt opiniones ac iudicia levitatis. **Duo Reges: constructio interrete.** Callipho ad virtutem nihil adiunxit nisi voluptatem, Diodorus vacuitatem doloris. [Sit sane ista voluptas.](#) Haec bene dicuntur, nec ego repugno, sed inter sese ipsa pugnant. Chrysippus autem exponens differentias animantium ait alias earum corpore excellere, alias autem animo, non nullas valere utraque re; Respondent extrema primis, media utrisque, omnia omnibus. Nam e quibus locis quasi thesauris argumenta depromerentur, vestri ne suspicati quidem sunt, superiores autem artificio et via tradiderunt.

Ipsae Epicurus fortasse redderet, ut Sextus Peducaeus, Sex.

- Sed virtutem ipsam inchoavit, nihil amplius.
- Vitae autem degendae ratio maxime quidem illis placuit quietas.
- Ita enim vivunt quidam, ut eorum vita refellatur oratio.
- Quod maxime efficit Theophrasti de beata vita liber, in quo multum admodum fortunae datur.
- Quae cum ita sint, effectum est nihil esse malum, quod turpe non sit.
- Magno hic ingenio, sed res se tamen sic habet, ut nimis imperiosi philosophi sit vetare meminisse.

Itaque homo in primis ingenuus et gravis, dignus illa familiaritate Scipionis et Laelii, Panaetius, cum ad Q. Hoc loco discipulos quaerere videtur, ut, qui asoti esse velint, philosophi ante fiant. Teneamus enim illud necesse est, cum consequens aliquod falsum sit, illud, cuius id consequens sit, non posse esse verum. **Sed vos squalidius, illorum vides quam niteat oratio.** An tu me de L. Hanc in motu voluptatem -sic enim has suaves et quasi dulces voluptates appellat-interdum ita extenuat, ut M. Ex quo magnitudo quoque animi existeret, qua facile posset repugnari obsistisque fortunae, quod maximae res essent in potestate sapientis. De ingenio eius in his disputationibus, non de moribus quaeritur. Ut enim consuetudo loquitur, id solum dicitur honestum, quod est populari fama gloriosum. Nos quidem Virtutes sic natae sumus, ut tibi serviremus, aliud negotii nihil habemus. Nam si propter voluptatem, quae est ista laus, quae possit e macello peti? Videmus in quodam volucrum genere non nulla indicia pietatis, cognitionem, memoriam, in multis etiam desideria videmus. Mene ergo et Triarium dignos existimas, apud quos turpiter loquere? Deinde qui fit, ut ego nesciam, sciant omnes, quicumque Epicurei esse voluerunt?

Bestiarum vero nullum iudicium puto. Quamquam ego non quaero, quid tibi a me probatum sit, sed huic Ciceroni nostro, quem discipulum cupio a te abducere. Atque hoc loco similitudines eas, quibus illi uti solent, dissimillimas proferebas. Non est igitur summum malum dolor. Nemo nostrum istius generis asotos iucunde putat vivere. *Si quicquam extra virtutem habeatur in bonis.* Quo modo autem optimum, si bonum praeterea nullum est? Quae qui non vident, nihil umquam magnum ac cognitione dignum amaverunt. Sed isti ipsi, qui voluptate et dolore omnia metiuntur, nonne clamant sapienti plus semper adesse quod velit quam quod nolit? Atque adhuc ea dixi, causa cur Zenoni non fuisset, quam ob rem a superiorum auctoritate discederet. Si enim Zenoni licuit, cum rem aliquam invenisset inusitatam, inauditum quoque ei rei nomen inponere, cur non liceat Catoni?

Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico. Quis tibi ergo istud dabit praeter Pyrrhonem, Aristonem eorumve similes, quos tu non probas? Ex quo illud efficitur, qui bene cenent omnes libenter cenare, qui libenter, non continuo bene. Etiam inchoatum, ut, si iuste depositum reddere in recte factis sit, in officiis ponatur depositum reddere; *Sed ego in hoc resisto;* Gracchum patrem non beatiorum fuisse quam fillum, cum alter stabilire rem publicam studuerit, alter evertere. *A mene tu? Ait enim se, si uratur, Quam hoc suave! dicturum.* Quid ergo dubitamus, quin, si non dolere voluptas sit summa, non esse in voluptate dolor sit maximus? Non enim in ipsa sapientia positum est beatum esse, sed in iis rebus, quas sapientia comparat ad voluptatem. Satis est ad hoc responsum. *Quae ista amicitia est? Non semper, inquam;* Cuius similitudine perspecta in formarum specie ac dignitate transitum est ad honestatem dictorum atque factorum.

[Negat enim summo bono afferre incrementum diem.](#) E quo efficitur, non ut nos non intellegamus quae vis sit istius verbi, sed ut ille suo more loquatur, nostrum neglegat. Si sapiens, ne tum quidem miser, cum ab Oroete, praetore Darei, in crucem actus est.

- Aliis esse maiora, illud dubium, ad id, quod summum bonum dicitis, ecquaenam possit fieri accessio.
- Itaque vides, quo modo loquantur, nova verba fingunt, deserunt usitata.
- Laboro autem non sine causa;

Nam quibus rebus efficiuntur voluptates, eae non sunt in potestate sapientis. Nulla profecto est, quin suam vim retineat a primo ad extremum. Nam e quibus locis quasi thesauris argumenta depromerentur, vestri ne suspicati quidem sunt, superiores autem artificio et via tradiderunt. Cum autem dispicere coepimus et sentire quid, simus et quid ab animantibus ceteris differamus, tum ea sequi incipimus, ad quae nati sumus. Nec tamen ullo modo summum pecudis bonum et hominis idem mihi videri potest. **Nondum autem explanatum satis, erat, quid maxime natura vellet.**

Sullae consulatum?

Quod si ita sit, cur opera philosophiae sit danda nescio.

In schola desinis.

At negat Epicurus-hoc enim vestrum lumen estquemquam, qui honeste non vivat, iucunde posse vivere.

Quid enim possumus hoc agere divinius?

Sin kakan malitiam dixisses, ad aliud nos unum certum vitium consuetudo Latina traduceret. Nec enim ignoras his istud honestum non summum modo, sed etiam, ut tu vis, solum bonum videri. Quam vellem, inquit, te ad Stoicos inclinavisses! erat enim, si cuiusquam, certe tuum nihil praeter virtutem in bonis ducere. Quod cum ita sit, perspicuum est omnis rectas res atque laudabilis eo referri, ut cum voluptate vivatur. E quo efficitur, non ut nos non intellegamus quae vis sit istius verbi, sed ut ille suo more loquatur, nostrum neglegat. Illi enim inter se dissentiunt. Summum enim bonum exposuit vacuitatem doloris; Nec enim, omnes avaritias si aequae avaritias esse dixerimus, sequetur ut etiam aequas esse dicamus.

Haec para/doca illi, nos admirabilia dicamus.

Mihi vero, inquit, placet agi subtilius et, ut ipse dixisti, pressius. [Quid de Pythagora?](#) Nunc dicam de voluptate, nihil scilicet novi, ea tamen, quae te ipsum probaturum esse confidam. Nam, ut saepe iam dixi, in infirma aetate inbecillaque mente vis naturae quasi per caliginem cernitur; Idem fecisset Epicurus, si sententiam hanc, quae nunc Hieronymi est, coniunxisset cum Aristippi vetere sententia. In contemplatione et cognitione posita rerum, quae quia deorum erat vitae simillima, sapiente visa est dignissima. [Illi enim inter se dissentiunt.](#) Nullus est igitur cuiusquam dies natalis. [Ut id aliis narrare gestiant?](#) Quare si potest esse beatus is, qui est in asperis reiciendisque rebus, potest is quoque esse.

1. Sed vobis voluptatum perceptarum recordatio vitam beatam facit, et quidem corpore perceptarum.
2. Bonum incolumis acies: misera caecitas.

- Nec tamen ullo modo summum pecudis bonum et hominis idem mihi videri potest.
- Atqui reperies, inquit, in hoc quidem pertinacem;
- Non risu potius quam oratione eiciendum?
- Atqui, inquam, Cato, si istud optinueris, traducas me ad te totum licebit.
- Quis non odit sordidos, vanos, leves, futiles?

Quae animi affectio suum cuique tribuens atque hanc, quam dico.

Itaque a sapientia praecipitur se ipsam, si usus sit, sapiens ut relinquat.

Id enim ille summum bonum eu)qumi/an et saepe a)qambi/an appellat, id est animum terrore liberum.

Quarum cum una sit, qua mores conformari putantur, differo eam partem, quae quasi stirps ets huius quaestionis.

Summae mihi videtur inscitiae.

Aliter enim explicari, quod quaeritur, non potest.

Beatum, inquit.

At ille pellit, qui permulcet sensum voluptate.

Audeo dicere, inquit.

Qui enim voluptatem ipsam contemnunt, iis licet dicere se acupenserem maenae non anteponere.
Quid de Pythagora?

Et nunc quidem quod eam tuetur, ut de vite potissimum loquar, est id extrinsecus;

Num igitur eum postea censes anxio animo aut sollicito fuisse? Ad eas enim res ab Epicuro praecepta dantur. **Nescio quo modo praetervolavit oratio.** Tubulum fuisse, qua illum, cuius is condemnatus est rogatione, P. Quorum cum una sit, qua mores conformari putantur, differo eam partem, quae quasi stirps ets huius quaestionis. Materiam vero rerum et copiam apud hos exilem, apud illos uberrimam reperiemus. Nonne videmus quanta perturbatio rerum omnium consequatur, quanta confusio? Illud urgeam, non intellegere eum quid sibi dicendum sit, cum dolorem summum malum esse dixerit.

Consequentia exquirere, quoad sit id, quod volumus, effectum.

Praetereo multos, in bis doctum hominem et suavem, Hieronymum, quem iam cur Peripateticum appellem nescio. Id autem eius modi est, ut additum ad virtutem auctoritatem videatur habiturum et expleturum cumulate vitam beatam, de quo omnis haec quaestio est. Cum sciret confestim esse moriendum eamque mortem ardentiore studio peteret, quam Epicurus voluptatem petendam putat. Quis non odit sordidos, vanos, leves, futtiles? **Proclivi currit oratio.** Quid, cum volumus nomina eorum, qui quid gesserint, nota nobis esse, parentes, patriam, multa praeterea minime necessaria? An vero, inquit, quisquam potest probare, quod perceptum, quod. [Sed quot homines, tot sententiae:](#)

At quanta conantur! Mundum hunc omnem oppidum esse nostrum! Incendi igitur eos, qui audiunt, vides.

Quare si potest esse beatus is, qui est in asperis reiciendis rebus, potest is quoque esse. [Quae cum dixisset, finem ille.](#) Cum autem in quo sapienter dicimus, id a primo rectissime dicitur. Hinc ceteri particulas arripere conati suam quisque videro voluit afferre sententiam. Teneo, inquit, finem illi videri nihil dolere. An ea, quae per vinitorem antea consequbatur, per se ipsa curabit? [Istam voluptatem, inquit, Epicurus ignorat?](#)

Nam ista vestra: Si gravis, brevis; Primum divisit ineleganter; Paupertas si malum est, mendicus beatus esse nemo potest, quamvis sit sapiens. **Quis istud possit, inquit, negare?** In his igitur partibus duabus nihil erat, quod Zeno commutare gestiret. Sed ita falsa sunt ea, quae consequuntur, ut illa, e quibus haec nata sunt, vera esse non possint. Non ergo Epicurus ineruditus, sed ii indocti, qui, quae pueros non didicisse turpe est, ea putant usque ad senectutem esse discenda. Habes, inquam, Cato, formam eorum, de quibus loquor, philosophorum.

Eloquentiae vero, quae et principibus maximo ornamento est, et qua te audimus valere plurimum, quantum tibi ex monumentis nostris addidisses! Ea cum dixissent, quid tandem talibus viris responderes?

[Facillimum id quidem est, inquam.](#) Itaque contra est, ac dicitis; Etenim si delectamur, cum scribimus, quis est tam invidus, qui ab eo nos abducatur? *Aliter homines, aliter philosophos loqui putas oportere? Confecta res esset. Expectoque quid ad id, quod quaerebam, respondeas.*

Vide ne ista sint Manliana vestra aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim. Plane idem, inquit, et maxima quidem, qua fieri nulla maior potest. Tum mihi Piso: Quid ergo? [Nemo igitur esse beatus potest.](#) Nam et a te perfici istam disputationem volo, nec tua mihi oratio longa videri potest. *Si longus, levis;* In qua quid est boni praeter summam voluptatem, et eam sempiternam?

Ut optime, secundum naturam affectum esse possit. Quid paulo ante, inquit, dixerim nonne meministi, cum omnis dolor detractus esset, variari, non augeri voluptatem? [Scaevolam M.](#) Effluit igitur voluptas corporis et prima quaeque avolat saepiusque relinquit causam paenitendi quam recordandi. Quid, quod homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historia? Tollenda est atque extrahenda radicitus. Non enim, si malum est dolor, carere eo malo satis est ad bene vivendum. Nam si dicent ab illis has res esse tractatas, ne ipsos quidem Graecos est cur tam multos legant, quam legendi sunt. Egone non intellego, quid sit don Graece, Latine voluptas? Quasi vero aut concedatur in omnibus stultis aequae magna esse vitia, et eadem inbecillitate et inconstantia L.

1. Et nunc quidem quod eam tuetur, ut de vite potissimum loquar, est id extrinsecus;
2. Quae cum essent dicta, discessimus.
3. Cupiditates non Epicuri divisione finiebat, sed sua satietate.
4. Sed vobis voluptatum perceptarum recordatio vitam beatam facit, et quidem corpore perceptarum.

Quantum Aristoxeni ingenium consumptum videmus in musicis?

In omni enim arte vel studio vel quavis scientia vel in ipsa virtute optimum quidque rarissimum est. *Quia nec honesto quicquam honestius nec turpi turpius.* Nam Metrodorum non puto ipsum professum, sed, cum appellaretur ab Epicuro, repudiare tantum beneficium noluisse; **Quo igitur, inquit, modo?** Non enim quaero quid verum, sed quid cuique dicendum sit. **Cur igitur, inquam, res tam dissimiles eodem nomine appellas?** *Quae est igitur causa istarum angustiarum?*

1. Sed emolumenta communia esse dicuntur, recte autem facta et peccata non habentur communia.
2. Quod autem satis est, eo quicquid accessit, nimium est;
3. Quod si ita se habeat, non possit beatam praestare vitam sapientia.
4. Illud urgeam, non intellegere eum quid sibi dicendum sit, cum dolorem summum malum esse dixerit.

Alia quaedam dicent, credo, magna antiquorum esse peccata, quae ille veri investigandi cupidus nullo modo ferre potuerit.

Utrum igitur tibi non placet, inquit, virtutisne tantam esse vim, ut ad beate vivendum se ipsa contenta sit? [Ubi ut eam caperet aut quando?](#) Conferam tecum, quam cuique verso rem subicias; Quod autem in homine praestantissimum atque optimum est, id deseruit. [Egone quaeris, inquit, quid sentiam?](#) **Beatum, inquit.** [Et quod est munus, quod opus sapientiae?](#)

1. Ita graviter et severe voluptatem secrevit a bono.
2. De malis autem et bonis ab iis animalibus, quae nondum depravata sint, ait optime iudicari.

Si sapiens, ne tum quidem miser, cum ab Oroete, praetore Darei, in crucem actus est.

Et homini, qui ceteris animantibus plurimum praestat, praecipue a natura nihil datum esse dicemus?

Quodsi vultum tibi, si incessum fingeres, quo gravior viderere, non esses tui similis; Ista similia non sunt, Cato, in quibus quamvis multum processeris tamen illud in eadem causa est, a quo abesse velis, donec evaseris; [Id enim natura desiderat.](#) A mene tu? Quae quidem res efficit, ne necesse sit isdem de rebus semper quasi dictata decantare neque a commentariolis suis discedere. [Quid, quod res alia tota est?](#) Tum, Quintus et Pomponius cum idem se velle dixissent, Piso exorsus est. [Honesta oratio, Socratica, Platonis etiam.](#) [Haec quo modo convenient, non sane intellego.](#) Et hanc quidem primam exigam a te operam, ut audias me quae a te dicta sunt refellentem. Servari enim iustitia nisi a forti viro, nisi a sapiente non potest.

Quid vero?

Quid enim tanto opus est instrumento in optimis artibus comparandis?

Scrupulum, inquam, abeunti;

Sic igitur in homine perfectio ista in eo potissimum, quod est optimum, id est in virtute, laudatur.

Tubulo putas dicere?

Nam ante Aristippus, et ille melius.

Haeret in salebra.

Quae tamen a te agetur non melior, quam illae sunt, quas interdum optines.

Aequae enim contingit omnibus fidibus, ut incontentae sint. Portenta haec esse dicit, neque ea ratione ullo modo posse vivi; **Rationis enim perfectio est virtus; Cave putes quicquam esse verius.**

Ergo opifex plus sibi proponet ad formarum quam civis excellens ad factorum pulchritudinem?

A quibus propter discendi cupiditatem videmus ultimas terras esse peragratas.

Quid ei reliquisti, nisi te, quoquo modo loqueretur, intellegere, quid diceret? Quid de Platone aut de Democrito loquar? **Nam ante Aristippus, et ille melius.** Quamquam ego non quaero, quid tibi a me probatum sit, sed huic Ciceroni nostro, quem discipulum cupio a te abducere. An dubium est, quin virtus ita maximam partem optineat in rebus humanis, ut reliquas obruat? Quasi vero aut concedatur in omnibus stultis aequae magna esse vitia, et eadem inbecillitate et inconstantia. Et hercule-fatendum est enim, quod sentio -mirabilis est apud illos contextus rerum. [Que Manilium, ab](#)

[iisque M.](#) Ego quoque, inquit, didicerim libentius si quid attuleris, quam te reprehenderim. [Sed plane dicit quod intellegit.](#) Appellet haec desideria naturae, cupiditatis nomen servet alio, ut eam, cum de avaritia, cum de intemperantia, cum de maximis vitiis loquetur, tamquam capitis accuset. Quid enim est tam repugnans quam eundem dicere, quod honestum sit, solum id bonum esse, qui dicat appetitionem rerum ad vivendum accommodatarum natura profectam?

Si enim ita est, vide ne facinus facias, cum mori suadeas.

Istam voluptatem perpetuam quis potest praestare sapienti? Nam neque virtute retinetur ille in vita, nec iis, qui sine virtute sunt, mors est oppetenda. *At certe gravius.* Iam illud quale tandem est, bona praeterita non effluere sapienti, mala meminisse non oportere? Praeclare enim Plato: Beatum, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam verasque opiniones assequi possit. **Quam ob rem tandem, inquit, non satisfacit?** Primum enim, si vera sunt ea, quorum recordatione te gaudere dicis, hoc est, si vera sunt tua scripta et inventa, gaudere non potes. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet, ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae.

At certe gravius.

Itaque vides, quo modo loquantur, nova verba fingunt, deserunt usitata.

Quare conare, quaeso.

Vide, quaeso, rectumne sit.

Immo alio genere;

Quid de Pythagora?

Quid ergo?

Nonne igitur tibi videntur, inquit, mala?

Itaque fecimus.

Quod idem cum vestri faciant, non satis magnam tribuunt inventoribus gratiam.

Istic sum, inquit.

Animadverti, inquam, te isto modo paulo ante ponere, et scio ab Antiocho nostro dici sic solere;

Sed vobis voluptatum perceptarum recordatio vitam beatam facit, et quidem corpore perceptarum.

Quare conare, quaeso. Amicitiam autem adhibendam esse censeo, quia sit ex eo genere, quae prosunt. [Haec quo modo convenient, non sane intellego.](#) Quae cum dixissem, Habeo, inquit Torquatus, ad quos ista referam, et, quamquam aliquid ipse poteram, tamen invenire malo paratiores. [At certe gravius.](#) Cur ipse Pythagoras et Aegyptum lustravit et Persarum magos adiit? Ut scias me intellegere, primum idem esse dico voluptatem, quod ille don. *Hoc loco tenere se Triarius non potuit.*

Qui autem esse poteris, nisi te amor ipse ceperit? Consequentia exquirere, quoad sit id, quod volumus, effectum. Etenim nec iustitia nec amicitia esse omnino poterunt, nisi ipsae per se expetuntur.

Ergo adhuc, quantum equidem intellego, causa non videtur fuisse mutandi nominis.

Quamquam in hac divisione rem ipsam prorsus probo, elegantiam desidero. Quod praeceptum quia maius erat, quam ut ab homine videretur, idcirco assignatum est deo. *Hoc loco tenere se Triarius non potuit.* Haec quo modo convenient, non sane intellego. Verum hoc loco sumo verbis his eandem certe vim voluptatis Epicurum nosse quam ceteros. *Deinde dolorem quem maximum?* Illud mihi a te nimium festinanter dictum videtur, sapientis omnis esse semper beatus; Omnium enim rerum principia parva sunt, sed suis progressionibus usa augentur nec sine causa; Piso igitur hoc modo, vir optimus tuique, ut scis, amantissimus. Sic, et quidem diligentius saepiusque ista loquemur inter nos agemusque communiter. Itaque ad tempus ad Pisonem omnes. *At certe gravius.*

- Stuprata per vim Lucretia a regis filio testata civis se ipsa interemit.
- Illa argumenta propria videamus, cur omnia sint paria peccata.
- Cupiditates non Epicuri divisione finiebat, sed sua satietate.
- An ea, quae per vinitorem antea conseqebatur, per se ipsa curabit?
- At certe gravius.
- Quare ad ea primum, si videtur;

Habes, inquam, Cato, formam eorum, de quibus loquor, philosophorum. Qui autem esse poteris, nisi te amor ipse ceperit? Atque hoc loco similitudines eas, quibus illi uti solent, dissimillimas proferebas. Atque his de rebus et splendida est eorum et illustris oratio.